

Ontwerpen voor de Hollandse stad

Casus: Uitbreiding van het stadhuis te Gouda

Henk Engel en Otto Diesfeldt

De gemeente Gouda bezint zich sinds twee jaar op de herhuisvesting van het politieke en bestuurlijke centrum van de gemeente. Er is een herhuisvestingsplan gemaakt en een globaal programma van eisen vastgesteld dat betrekking heeft op in totaal 15.000 à 20.000 m². Daarnaast is onderzoek gedaan naar tien mogelijke locaties voor de vestiging van het nieuwe stadhuis. Het gemeentebestuur heeft in juni 2004 in principe een voorkeur uitgesproken voor de stationslocatie, aan de noordzijde van het spoor.

Het is opmerkelijk dat bij het locatieonderzoek een uitbreiding in de nabijheid van het bestaande stadhuis op de markt niet onder de loep is genomen. Daaraan kleven inderdaad enige bezwaren, zoals de slechte bereikbaarheid voor auto's en de geringe beschikbaarheid van grond. Het voornaamste bezwaar lijkt echter de situering in het hart van de historische binnenstad te zijn. Een dergelijk omvangrijk programma op deze plek zou zonder meer tot een heftige discussie over het 'beschermd stadsgezicht' leiden.

Het gemeentebestuur is van mening dat het nieuwe stadhuis een 'huis voor de stad' moet worden. De meest voor de hand liggende locatie is dan echter een plaats in het hart van de stad, waar het stadhuis zich nu dus bevindt! Het stadhuis van Gouda werd gebouwd omstreeks 1450, in laatgotische stijl. De vrije plaatsing van het gebouw, midden op de waaiervormige markt, maakt het tot een uniek monument. Achter het stadhuis is in de zeventiende eeuw, om precies te zijn in 1668, in de wand van het marktplein een nieuw waaggebouw gerealiseerd naar het ontwerp van Pieter Post (Hollands classicisme). De realisatie van de waag heeft toentertijd geleid tot een opmerkelijke wijziging van het stadsbeeld. Mede daarom is ook het waaggebouw een bijzonder monument.

Eerder al, in 1603, was aan de voorzijde van het stadhuis een nieuwe trappartij aangelegd (Cools, Hollands classicisme). In 1697 is aan de achterzijde een schavot toegevoegd (classicisme). Door de bouw van de nieuwe waag werd de civiele as ook in stedenbouwkundige zin uitgebouwd. De oude waag, die was opgenomen in de gevelrij aan

de noordzijde van de Markt, werd afgebroken, evenals de twee huizen aan de westzijde hiervan met de bijbehorende bebouwing op het achtererf. Op advies van Pieter Post wilde men blijkbaar ook een nieuwe stedenbouwkundige situatie scheppen, waarbij de waag geheel vrij zou komen te staan. Aan de achterzijde van de waag werd bovendien een ruimte vrijgemaakt voor een kleiner plein, dat tot aan het water van de Zeugstraat reikt. Agrarische producten konden vanaf dat moment direct over water worden aangevoerd en na weging in de waag (en betaling van belastingen) op de markt worden aangeboden.

Stadhuis en waag vormen samen met het marktplein en het plein achter de waag een unieke monumentale groep. Gedurende de zeventiende eeuw werd het stadhuis ook intern verbouwd. De veranderingen en toevoegingen tonen aan dat het monumentale hart van de stad Gouda zich toen op een bijzondere manier heeft kunnen actualiseren. Of dat nu weer zou kunnen gebeuren, is een belangwekkende vraag. Monumentenzorg en bescherming van het historisch stadsgezicht zouden naar onze mening niet zo ver moeten gaan dat de historische binnenstad wordt ingebalsemd en nog slechts een museale en toeristische functie vervult. Het historische stadhuis en het waaggebouw – en ook twee andere monumenten: de Agnietenkapel en Hotel de Zalm – zouden in een vernieuwd bestuurlijk centrum weer een actuele functie krijgen, als men de moed zou kunnen opbrengen aan deze groep gebouwen enkele nieuwe gebouwen toe te voegen. Dat zou zelfs de bezienswaardigheid van de binnenstad van Gouda ten goede kunnen komen.

Deze studie laat zien wat de mogelijkheden daartoe zijn. Er worden twee grote elementen aan de bestaande groep gebouwen toegevoegd: het Kwadrant, een kantoorgebouw op vier steunpunten, dat boven de daken van de bestaande bebouwing zweeft, en waarin het ambtenarenapparaat wordt gehuisvest; en de Rotonde, de centrale publiekshal met baliefuncties, die ondergronds tussen de waag en het stadhuis is geplaatst. De hoofdingang van de Rotonde is ondergebracht in

de waag. Het kaasmuseum op de verdieping van dit gebouw kan worden gehandhaafd. De Agnietenkapel wordt de ingangshal van het Kwadrant en behoudt tevens haar huidige functie van tentoonstellingsruimte en gehoorzaal.

In het oude stadhuis worden de vergader ruimten op de verdiepingen verwijderd, zodat daar ruimte ontstaat voor de nieuwe raadszaal. Daartoe wordt het bestaande trappenhuis vervangen door een lift en wordt een nieuw trappenhuis gemaakt. Sanitaire voorzieningen worden in de kelder aangelegd. De huidige trouwzaal wordt gehandhaafd en de burgemeesterskamer wordt tweede trouwzaal. Hotel de Zalm krijgt de bestemming van politiek café-restaurant. De verdiepingen worden verbouwd tot fractiekamers en enkele vergaderruimten. Direct daarop aansluitend wordt aan de achterzijde van Hotel de Zalm een nieuw element geplaatst, de Trommel, waarin zich de kamers van de burgermeester en de wethouders bevinden. De Trommel staat via liften in directe verbinding met het Kwadrant.

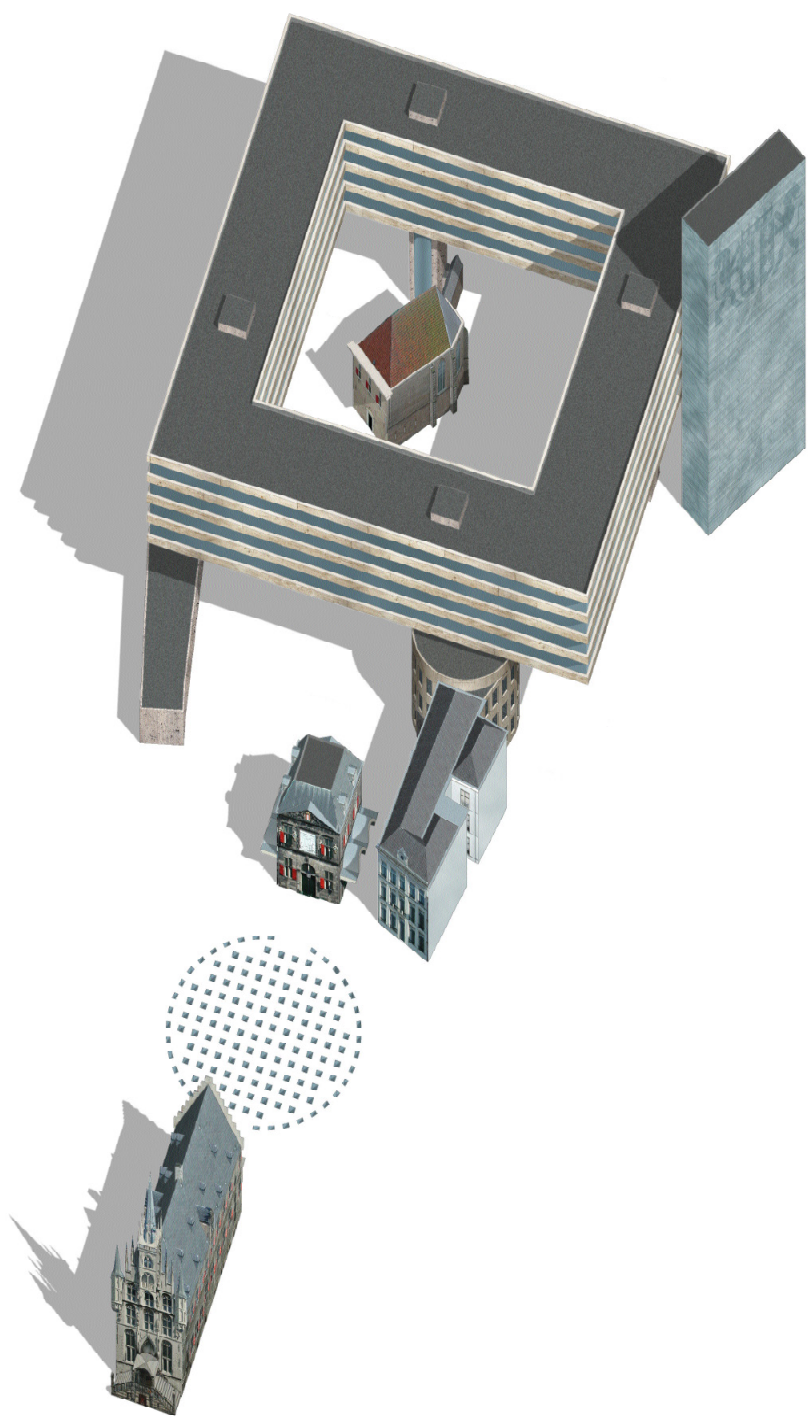
Voor de mensen die in de uitbreiding van het stadhuis werken, is er parkeergelegenheid in de Schijf, een parkeermachine met een capaciteit van 165 auto's die in het bouwblok tussen de Zeugstraat en de Wilhelminastraat is geplaatst. Aan de andere zijde van het Kwadrant bevindt zich een stalling voor 600 fietsen. Voor de snelle aan- en afvoer van de auto's is ter hoogte van de Lem Dijkstraat een nieuwe brug voorzien over de Blekerssingel. Deze brug maakt het tevens mogelijk de verkeerscirculatie van de Nieuwmarktgarage om te keren, hetgeen de verkeersveiligheid ten goede zal komen.

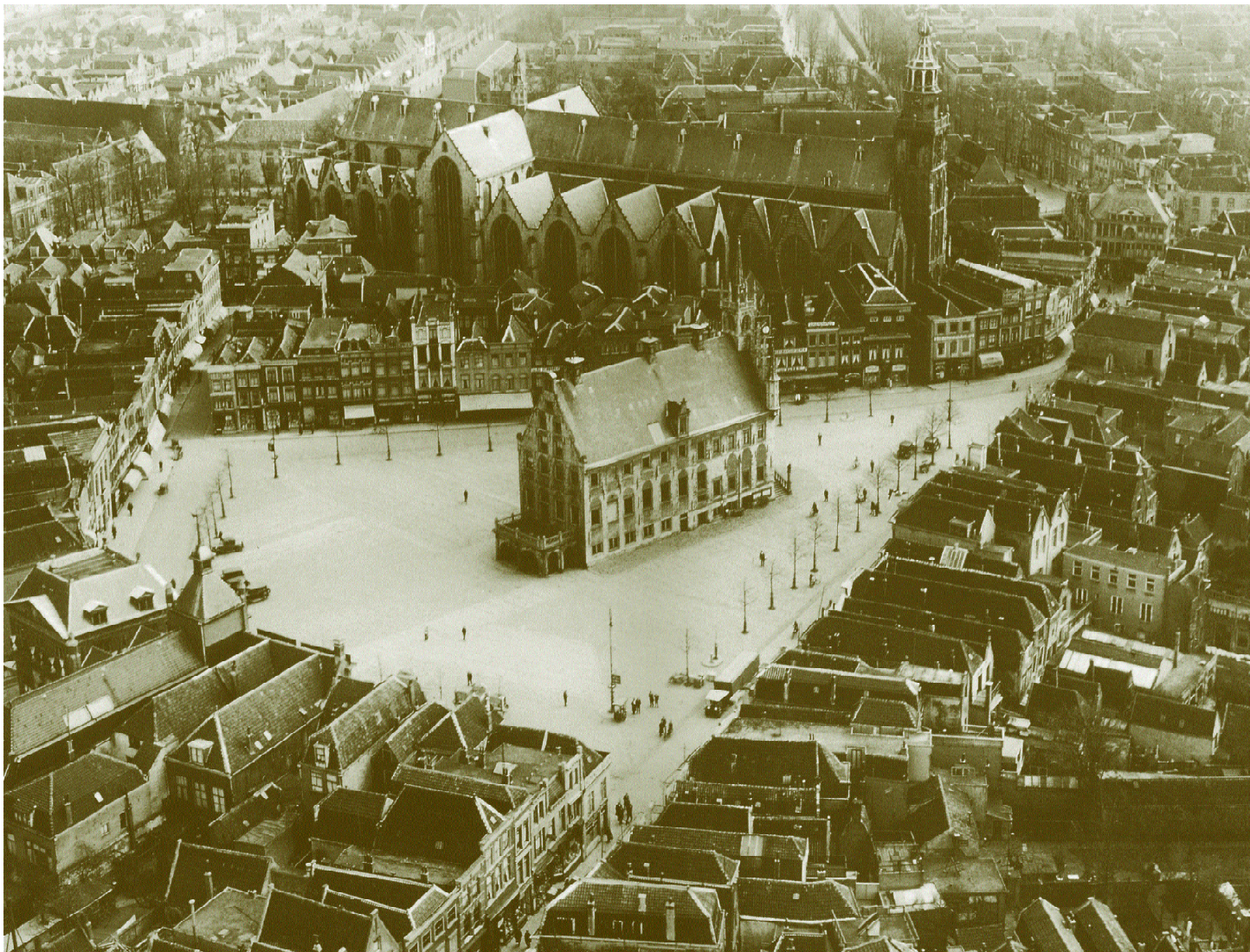
Een eerste studie van de constructieve, en met name funderingstechnische aspecten van het Kwadrant wijst uit dat realisatie van dit bouwwerk geen onoverkomelijke problemen zal opleveren. Verdere studie hiervan zal worden verricht door afstudeerders van de faculteit Civiele Techniek van de TU Delft. Het realiteitsgehalte van dit voorstel betreft echter niet alleen de technische aspecten, maar allereerst de eigendomsverhoudingen. De vragen hieromtrent zullen zeker al snel verward raken met de vraag of een dergelijk gebouw eigenlijk wel toelaatbaar is in het beschermde stadsgedicht van Gouda.

Realisatie van het Kwadrant biedt naar onze mening een reële mogelijkheid om de belangrijkste gemeentelijke instelling voor het historische centrum, het stadhuis, te behouden. Het Kwadrant is niet alleen een waardige toevoeging aan de reeks stadhuis-waaggebouw, maar ook een belangrijke correctie van de wat chaotische situatie die in de loop van de tijd rond de Agnietenkapel is ontstaan. De ontwikkeling van dit voormalige kloostergebied heeft sinds de opstand van 1573 en de daaropvolgende confiscatie van de kloosters een grote dynamiek gekend. De afgelopen decennia is het winkelgebied hier enorm uitgebreid en is dit noor-

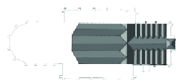
delijke deel van de binnenstad het zwaartepunt van de economische activiteit geworden. Het Kwadrant markeert de verbinding van het nieuwe winkelgebied met het oude handelscentrum, de markt.

Wellicht zijn deze argumenten toch niet voldoende om een laatste twijfel weg te nemen, namelijk of een volgende generatie onze inzichten en overtuigingen nog wel zal delen en ons niet het verwijt zal maken het historisch erfgoed ernstig aangetast te hebben. In tegenstelling tot de gebouwen die gedurende de laatste decennia in de binnenstad zijn gebouwd, is de realisatie van het Kwadrant geen onherroepelijke ingreep. Doordat het Kwadrant zich op slechts vier steunpunten boven de bestaande bebouwing verheft, blijft deze laatste ongewijzigd intact. Al na vijftig jaar, wanneer het gebouw is afgeschreven, kan men het besluit nemen het Kwadrant weer af te breken. Zo ver zal het echter waarschijnlijk niet komen. De kans is namelijk groot dat tegen die tijd het gebouw, ondanks veranderde inzichten en overtuigingen, zal worden beschouwd als een onvervangbaar sieraad voor de stad Gouda en op de lijst van monumenten zal prijken.

002

< 1350

± 1350

1404

1475-1510

001
De markt te Gouda gezien in
zuidelijke richting, 1932

002
Uitbreidingen van de
St. Janskerk te Gouda

003
Fragment Atlas van Blaeu,
1648

004
Fragment Monumentenkaart
1847

005
Nieuwbouw sinds ca. 1970

006
Winkelpanden

001
Gouda market square, view
to the south, 1932

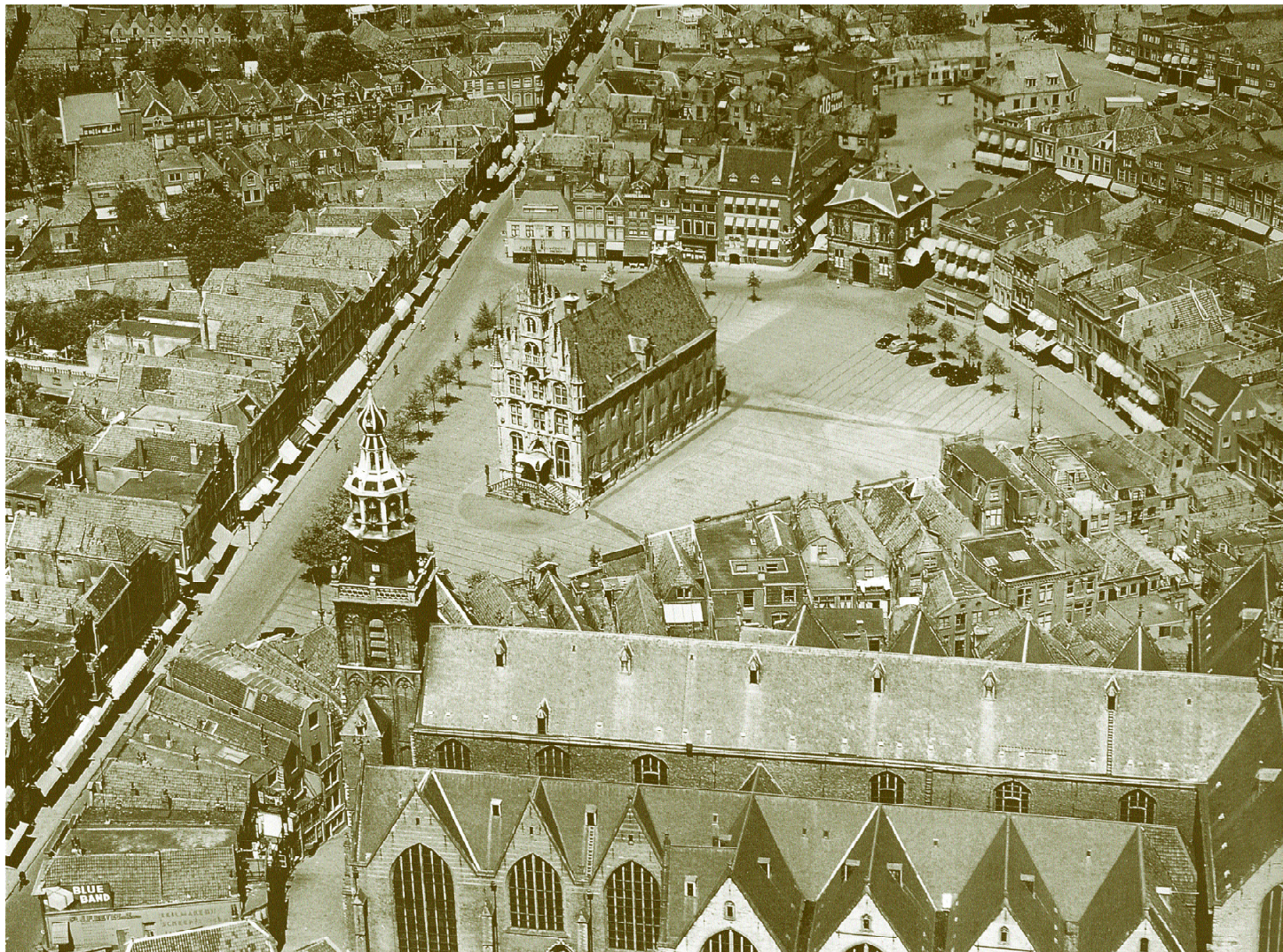
002
Extensions to St. Janskerk,
Gouda

003
Fragment from Blaeu's Atlas,
1648

004
Fragment from map of
monuments, 1847

005
Developed since about 1970

006
Shops

007
 De markt te Gouda gezien in
 noordelijke richting,
 omstreeks 1939
008
 Axonometrie
009
 Zicht vanaf de Markt
010
 Zicht vanaf de Zeugstraat
011
 Zicht vanaf de Nieuwe Markt

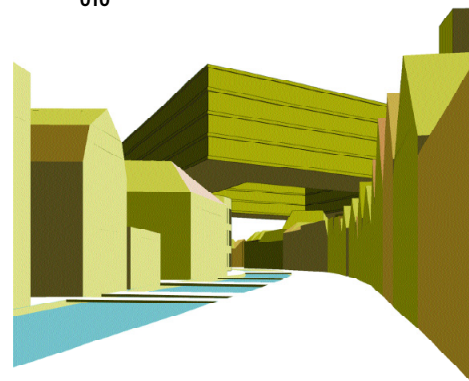
007
 Gouda market square, view
 to the north, ca. 1939
008
 Axonometric view
009
 View from market square
010
 View from Zeugstraat
011
 View from Nieuwe Markt

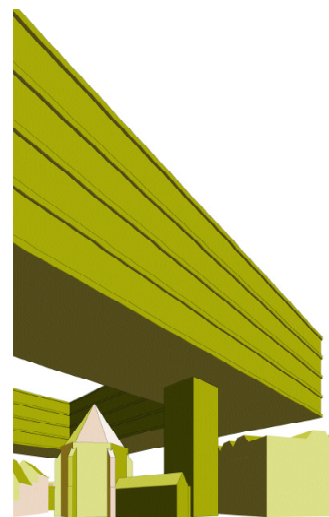
009

010

011

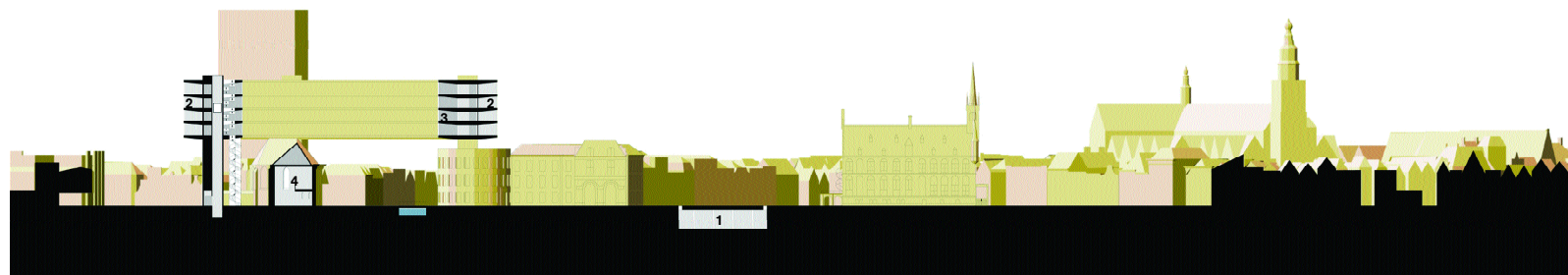

Doorsnede A

1. Centrale publiekshal
2. Kantoorcellen
3. Kantoor tuin
4. Tentoonstellingsruimte

Section A

1. Central public area
2. Office cells
3. Open-plan office
4. Exhibition space

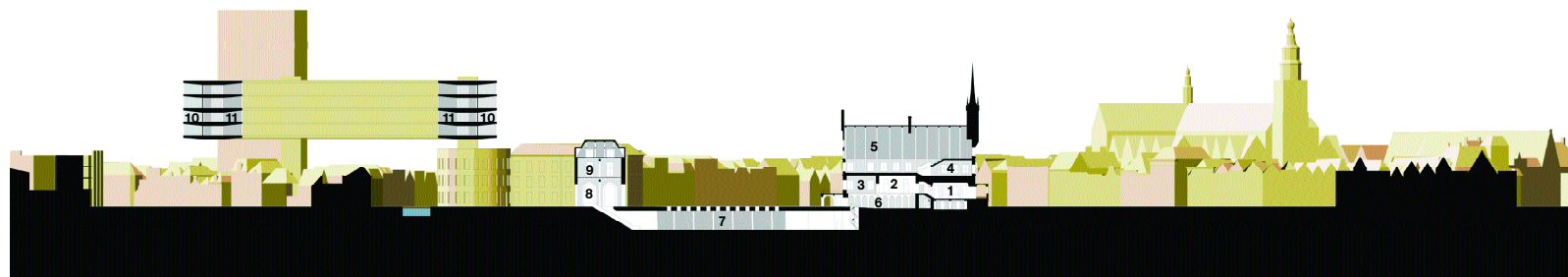

Doorsnede B

1. Benedenplein
2. Bovenplein
3. Trouwzaal
4. Antichambre
5. Raadzaal
6. Burgerzaal
7. Centrale publiekshal
8. Entree van de centrale publiekshal
9. Kaasmuseum
10. Kantoorcellen
11. Kantoor tuin

Section B

1. Lower internal courtyard
2. Upper internal courtyard
3. Wedding room
4. Anteroom
5. Council chamber
6. Reception room
7. Central public area
8. Entrance to central public area
9. Cheese museum
10. Office cells
11. Open-plan office

Doorsnede C

1. Raadzaal
2. Trouwzaal
3. Burgerzaal

Section C

1. Council chamber
2. Wedding room
3. Reception room

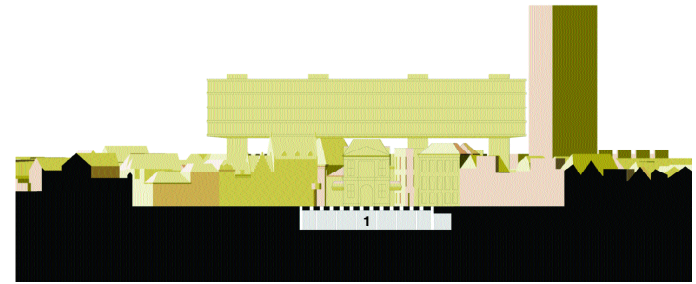

Doorsnede D

1. Centrale publiekshal

Section D

1. Central public area

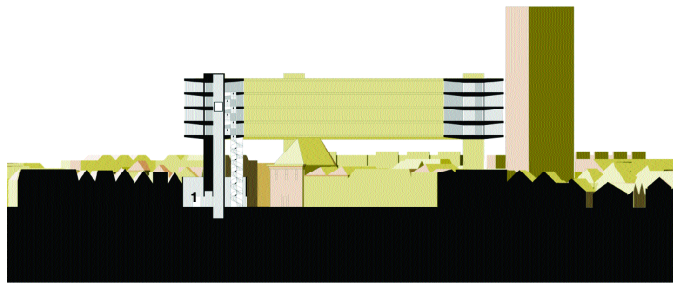

Doorsnede E

1. Expeditie

Section E

1. Dispatch department

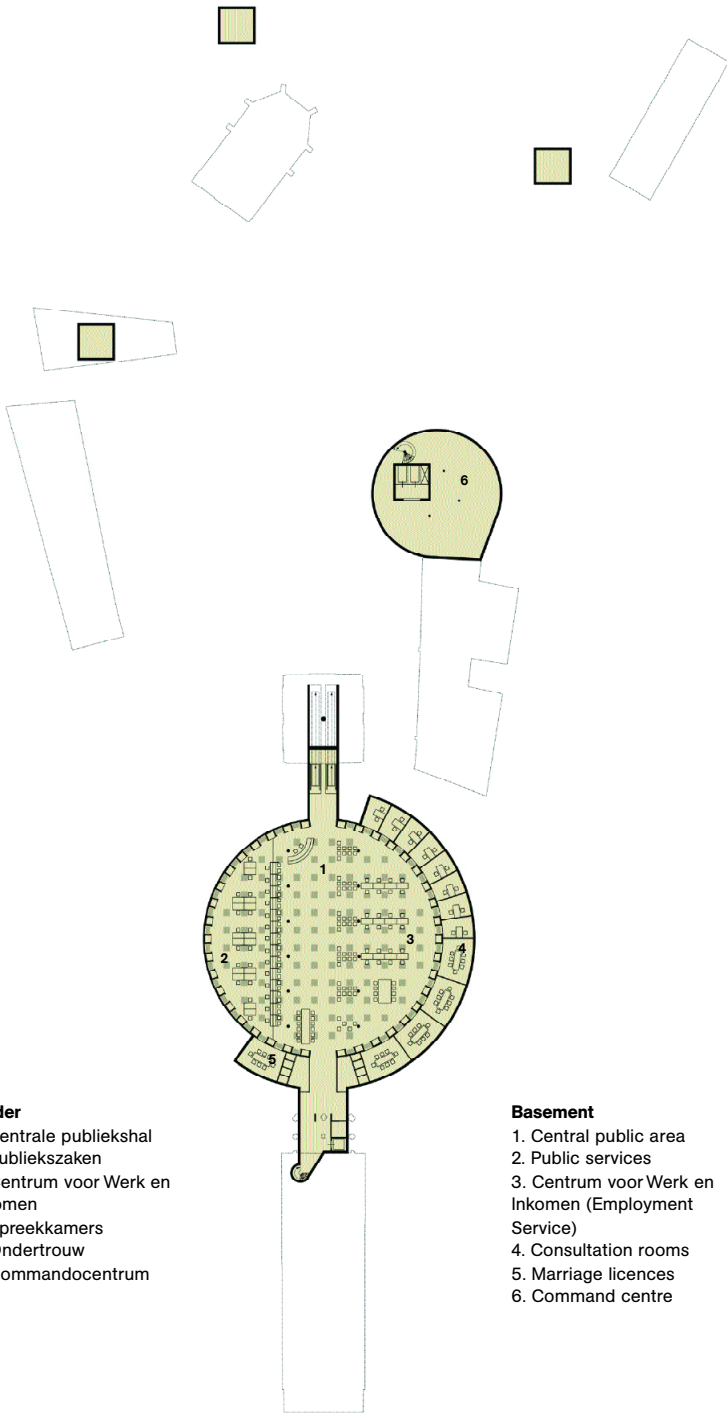
Doorsnede F

1. Tentoonstellingsruimte
2. Parkeermachine

Section F

1. Exhibition space
2. Parking machine

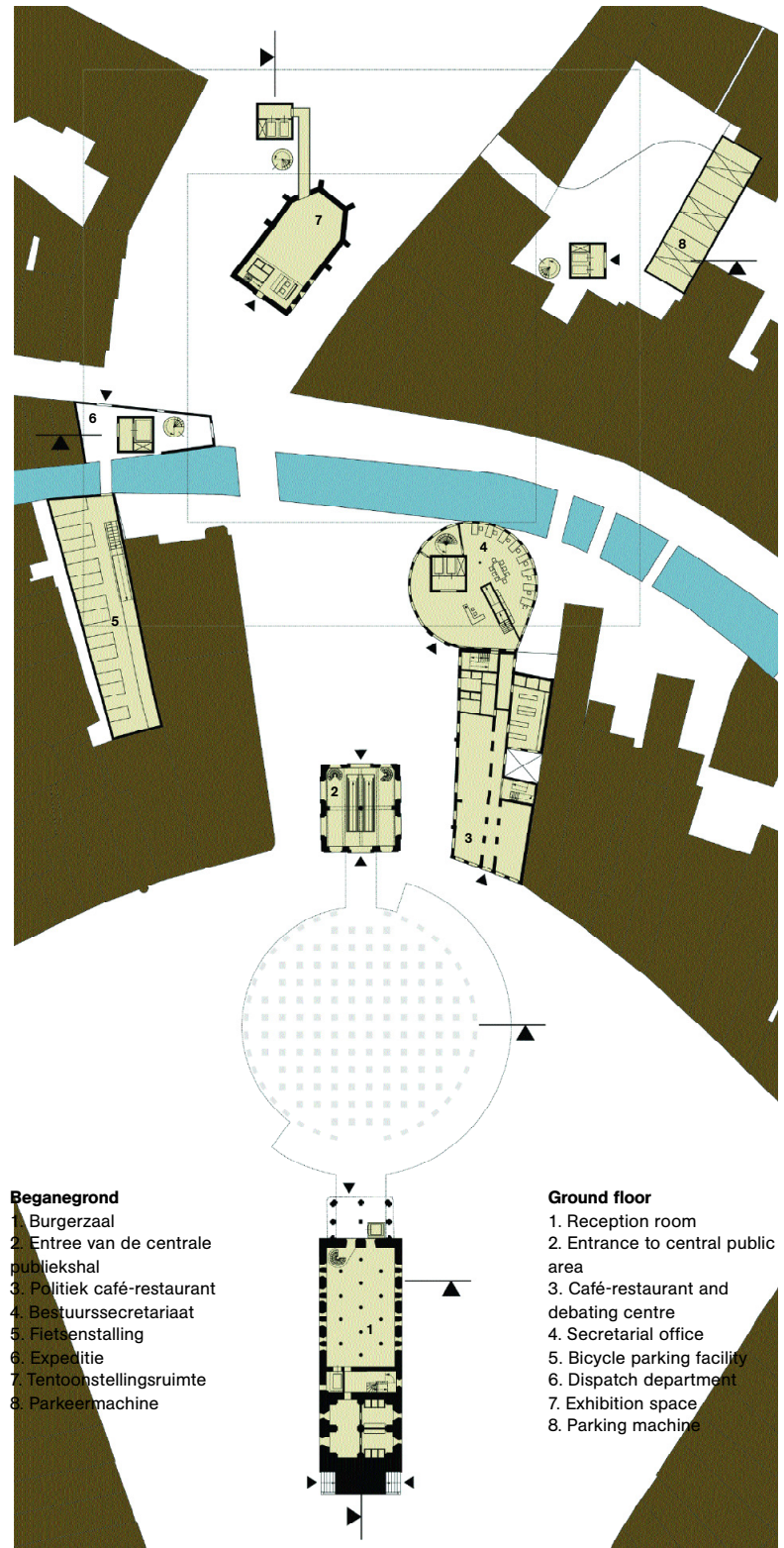

Kelder

1. Centrale publiekshal
2. Publiekszaken
3. Centrum voor Werk en Inkomen
4. Spreekkamers
5. Ondertrouw
6. Commandocentrum

Basement

1. Central public area
2. Public services
3. Centrum voor Werk en Inkomen (Employment Service)
4. Consultation rooms
5. Marriage licences
6. Command centre

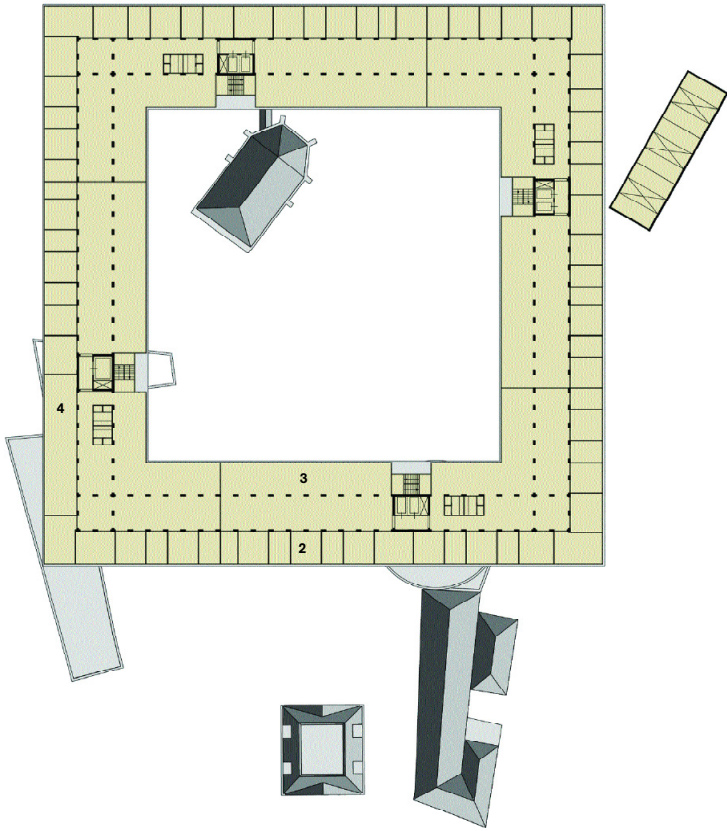

Beganegrond

1. Burgerzaal
2. Entree van de centrale publiekshal
3. Politiek café-restaurant
4. Bestuurssecretariaat
5. Fietsenstalling
6. Expeditie
7. Tentoonstellingsruimte
8. Parkeermachine

Ground floor

1. Reception room
2. Entrance to central public area
3. Café-restaurant and debating centre
4. Secretarial office
5. Bicycle parking facility
6. Dispatch department
7. Exhibition space
8. Parking machine

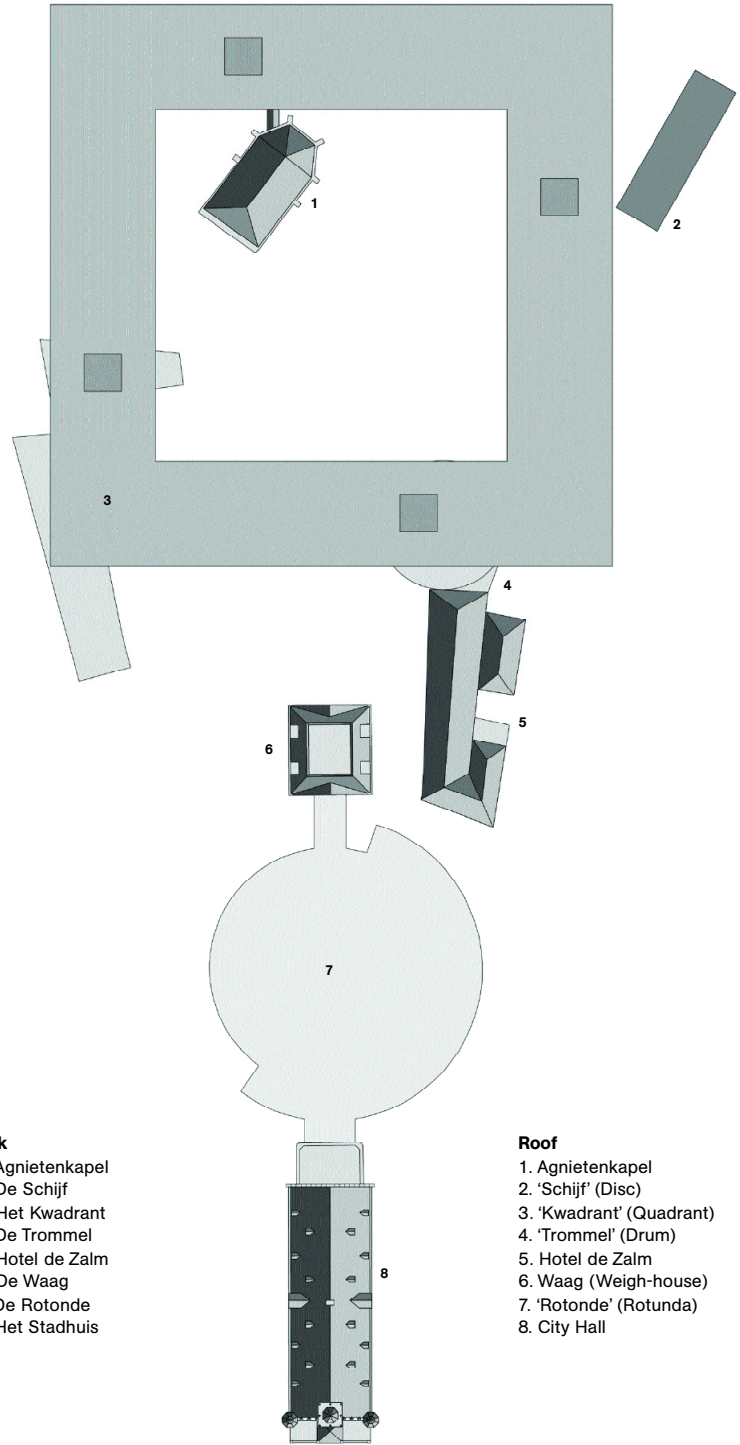
Derde tot zesde verdieping

1. Publiektribune
2. Kantoorcellen
3. Kantoortuin
4. Postkamer

Third to sixth floors

1. Public gallery
2. Office cells
3. Open-plan office
4. Post room

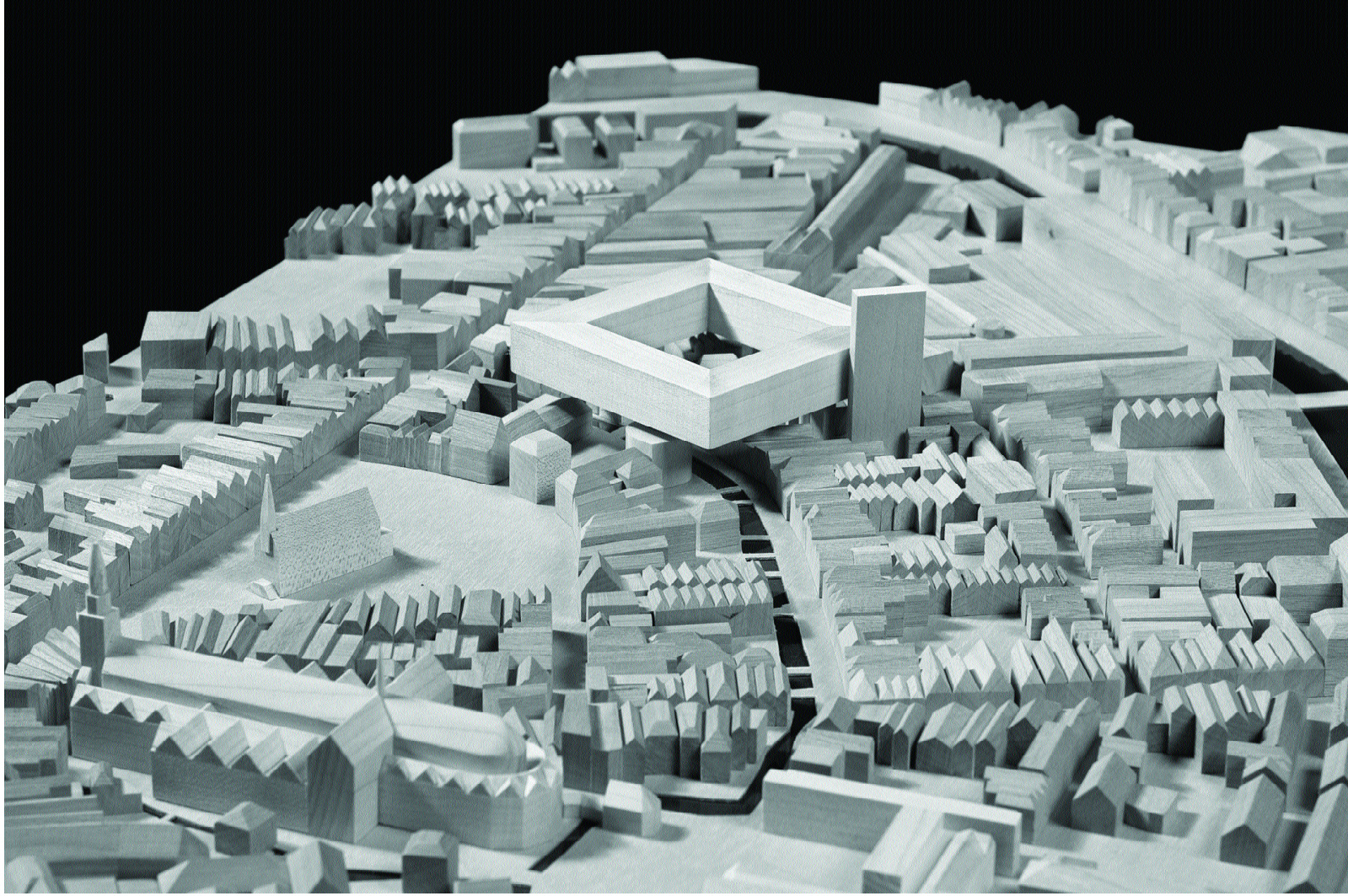

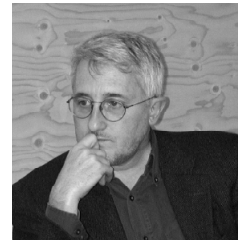
Dak

1. Agnietenkapel
2. De Schijf
3. Het Kwadrant
4. De Trommel
5. Hotel de Zalm
6. De Waag
7. De Rotonde
8. Het Stadhuis

Roof

1. Agnietenkapel
2. 'Schijf' (Disc)
3. 'Kwadrant' (Quadrant)
4. 'Trommel' (Drum)
5. Hotel de Zalm
6. Waag (Weigh-house)
7. 'Rotonde' (Rotunda)
8. City Hall

Vlnr: bOb van Reeth, Hans Kollhoff, Alberto Ferlenga, Jo Coenen, sprekers op het symposium Transformers of the European city, 7 november 2003, aan de faculteit Bouwkunde TU-Delft.

Fitr: bOb van Reeth, Hans Kollhoff, Alberto Ferlenga and Jo Coenen, speakers at the Transformers of the European City symposium at the Faculty of Architecture, Delft University of Technology, 7 November, 2003